

ชื่อเรื่อง การจัดการป่าชุมชน โดยความร่วมมือของหน่วยงานราชการ และชุมชนในเขตแนวกันชนบ้านแม่คาวหลวง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย

ผู้เขียน พระอรุณ ปิฎโญแก้ว

ปริญญา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ

อาจารย์ ดร. จุริรัตน์ โทมัส

ประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อุไรวรรณ ตันกิมขง กรรมการ

บทคัดย่อ

การค้นคว้าแบบอิสระนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน โดยความร่วมมือของหน่วยงานราชการและชุมชนในเขตแนวกันชนบ้านแม่คาวหลวง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์ คือ (1) ศึกษาบทบาทของชุมชนท้องถิ่นในการอนุรักษ์และป้องกันรักษาป่าชุมชนแบบดั้งเดิม (2) ศึกษาการปรับระบบการจัดการที่นำรูปแบบเดิมปรับตามเงื่อนไขใหม่ในปัจจุบัน และ (3) ศึกษาแนวทางการจัดการป่าชุมชน โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการและชุมชนในปัจจุบัน

วิธีการศึกษาเป็นเชิงสำรวจและพรรณนา กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคัดเลือกจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือตัวแทน จำนวน 200 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชน จำนวน 50 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต ประกอบกับข้อมูลจากเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า

การจัดการป่าชุมชนแบบดั้งเดิม เป็นการจัดการโดยชุมชนท้องถิ่นที่ชาวบ้านบ้านแม่คาวหลวงได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ ศาสนา โดยสังเกตได้จากความรู้ความเข้าใจที่ชาวบ้านรู้จักวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การสร้างแนวกันไฟ การบวงสรวงขุนน้ำ การเลี้ยงผีเจ้าป่าเจ้าเขา การสักการะบ่อน้ำทิพย์ เป็นต้น ซึ่งถือเป็นวิธีการรวมกลุ่มของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชน

การจัดการป่าชุมชนบ้านแม่คาวหลวงในปัจจุบัน เป็นป่าชุมชนที่มีการจัดการโดยระบบความเชื่อแบบดั้งเดิมมาผสมผสานกับองค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการอบรม สัมมนา ทัศนศึกษาจากงานจากการส่งเสริมของหน่วยงานราชการที่นำมาปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการจัดการป่าชุมชนในปัจจุบัน โดยอาศัยองค์ความรู้จากการจัดการแบบภาคีระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชนบ้านแม่คาวหลวง ซึ่งพบว่ามียังปัจจัยที่สำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จและศักยภาพของการจัดการพื้นที่ป่าชุมชน ได้แก่ ผู้นำที่เข้มแข็ง ด้านวัฒนธรรมความเชื่อ องค์ความรู้ใหม่ การสนับสนุนของหน่วยงานราชการและความสัมพันธ์แบบภาคีในการจัดการป่าชุมชน

ผลจากการสำรวจพบว่า ชาวบ้านมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนใน (ระดับน้อย – มาก) เพื่อใช้สอยในครัวเรือนร้อยละ 48 เป็นแหล่งอาหารร้อยละ 45 และใช้ประโยชน์อื่น ๆ เช่น เป็นแหล่งสมุนไพร และใช้เลี้ยงสัตว์บ้าง โดยชาวบ้านมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการป่าชุมชนในการป้องกันและบำรุงรักษาในระดับปานกลาง สำหรับการมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนระหว่างชาวบ้านและหน่วยงานราชการอยู่ในระดับปานกลาง

ประเด็นเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนและหน่วยงานราชการได้มีความตระหนักและห่วงใยที่จะดูแลรักษาป่าและระบบนิเวศให้อุดมสมบูรณ์ โดยที่ชุมชนได้ร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ชุมชนและหน่วยงานราชการกำหนดขึ้น แสดงให้เห็นว่า ความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมแบบภาคีสามารถนำไปสู่การจัดการป่าชุมชนให้ยั่งยืน ดังนั้น การจัดการป่าชุมชนโดยความร่วมมือของหน่วยงานราชการและชุมชนในเขตแนวกันชนบ้านแม่คาวหลวง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย จึงควรนำไปเป็นแบบอย่างและประยุกต์ใช้กับชุมชนอื่นต่อไปได้

Independent Study Title	Community Forest Management Through Government Agency - Community Collaboration in Buffer Zone Area of Ban Mae Khao Luang, Amphoe Phan, Changwat Chiang Rai	
Author	Phra. Aroon Panyokaew	
Degree	Master of Arts (Man and Environment Management)	
Independent Study Advisory Committee	Lect. Dr. Jurecrat Thomas	Chairperson
	Assistant Professor Uraiwan Tankimyong	Member

Abstract

The independent study on “Community Forest Management Through Government Agency-Community Collaboration in Buffer Zone Area of Ban Mae Khao Luang, Amphoe Phan, Changwat Chiang Rai” was conducted with three objectives: 1) to study local community roles in community forest conservation and protection in the past 2) how traditional forest management being modified in accordance with current forest management and 3) the approach on community forest joint-management between local community and government agency.

This study was a combination of survey and qualitative method. The samples were selected by means of purposive sampling, which included 200 head of households and 50 government officials. Data were collected from questionnaires, interviews and observations as well as relevant documents. Findings of the study were summarized as follows:

Primarily, community forest of Ban Mae Khao Luang has been traditionally managed by local community based on local wisdom, cultures, believes and religion such as building natural forest fire barrier, performing worship ceremonies for water heads, land and forest spirits, and paying respect to the sacred well.

Currently, community forest management has been adjusted to joint-management approach between community and government agency by combining traditional ways and new knowledge obtained from meeting, training, study tours and various sources in order to make them sustainable and suitable to the current conditions. It should be noted that there were key factors affecting on the achievement and potential of community forest management, i.e., strong leader, cultures/traditions and believes, new knowledge, government support and cooperation in managing community forest.

In addition, the survey results indicated that community forest has been utilized by local people (from low to high level) for miscellaneous household utilization (48 %), food sources (45%) and other uses such sources for herbal medicines and some for raising livestock. Generally, local people seem to understand and have knowledge on conservation and protection of community forest at medium level. Local people participation on community forest management activities was also at medium level.

Over all, this indicates that local community and government agency are aware of and care to protect and conserve the forest and ecosystems. The majorities of local people normally participate in many kinds of activities and obey the rules and regulations concerning community forest. Thus, community forest joint-management between community and government agency as of Ban Mae Khao Luang could be applied to other similar communities elsewhere.